
Baltasar Porcel, Obres Completes 5. El mite d'Andratx. Pròleg de Carme Arnau. Edició a cura de Rosa Cabré. Edicions Proa. Barcelona, 1993.

Amb el títol "El mite d'Andratx" s'ha publicat el volum cinquè de les Obres Completes de Baltasar Porcel que recull les novel·les Difunts sota els ametllers en flor (1970) i Cavalls cap a la fosca (1975), i un tercer apartat amb Tots els contes. Una relectura del paquet editorial ha de remarcar, em penso, l'evidència d'una constatació i la sorpresa d'un desajustament. La constatació serveix per afirmar que vint-i-tres anys després de l'aparició de Difunts sota els ametllers en flor, i prop de la vintena de Cavalls cap a la fosca, totes dues novel·les han guanyat una primera batalla al desgast del temps i mantenen un envejable vigor de joventut. Una i altra encaren un món bigarrat i endogàmic, ple de vida, de violència i d'acció. Són obres d'encaix i mosaic, novel·les que bandegen un passat deutor de les consignes del realisme històric i avancen per acotar les fronteres d'un món propi de ressonàncies mítiques. Literatura d'estil rude, retaules virolats de tipus, històries i facècies presentats, cadascun, amb tocs que els particularitzen. A Difunts sota els ametllers en flor la pintura tendeix a l'aquarel·la i a la pinzellada que s'insinua. Per contra, Cavalls cap a la fosca mostra la força de l'aiguafort, el traç gruixut i els escorços forçats. En el primer cas, les històries són enfilades per la veu d'un espectador que repassa el seu món més immediat. L'altra enforteix la trama familiar del mite, el narrador és també protagonista i les històries de la pròpia nissaga s'afonen en la boira dels segles.

Els contes són una altra cosa. Configuren les coordenades d'un

mateix món, funcionen sovint com a esbossos i estudis de perspectiva, i no acostumen a negar la força de la sang ni l'estirp a la qual pertanyen. L'edició a les Obres Completes els aplega tots en la seva tercera part i sota el mateix epígraf El Mite d'Andratx. No m'entretindré en valoracions literàries perquè em sembla més oportú alertar sobre un possible desajustament editorial. Si aquest volum aplega la literatura del Mite d'Andratx, seria bo que algú expliqués què hi fan les narracions de l'apartat quart (Les ombres xineses) i algunes de les que configuren l'apartat segon (Altres terres, altres mars). Per contra, no hi faria cap nosa que sota el mateix capçal mític s'hi hagués inclòs Les primaveres i les tardors.

A partir de 1970, la narrativa porceliana es mou a l'entorn de dos pivots. El primer és el que s'ha convingut a anomenar Mite d'Andratx, l'altre el que s'ha bastit a partir del viatge i de l'aventura enllà del temps i la història. Dues novel·les (Les pomes d'or, 1980 i Els dies immortals, 1984), i un munt de narracions marquen una inflexió important de Porcel respecte del món d'Andratx, un allunyament del mite, una traïció a les arrels illenques i un llançament cap als horitzons d'una narrativa oberta a l'aventura. Es l'èmfasi d'un viatge enfora aliè al tancament introspectiu de les novel·les i narracions andritxoles.

--Jacint Verdaguer, Excursions i viatges (I-II-III), a cura de Narcís Garolera. Editorial Barcino. Barcelona 1991-1992.

--

L'any 1990, Narcís Garolera va llegir la primera de les tesis doctorals adreçades a Verdaguer. Aquest fet, a més de la ràpida -i

conflictiva- publicació dels tres volums que la configuren, ha contribuït a situar-lo en una esportiva "pole position" dels estudis verdaguerians. Per això en representa una punta de llança i el cap visible d'un iceberg que té colgat per l'aigua una part molt important del seu embalum. D'ençà 1990 s'han llegit altres tesis doctorals de temàtica verdagueriana i és previsible que els propers anys vegin una enorme revifalla dels estudis sobre el poeta més important del segle XIX.

El treball de Garolera, que en termes generals cal considerar com a excel·lent, ha posat l'èmfasi a restituir la llengua original de Verdguer que, sobretot en el cas d'Excursions i viatges, havia estat potinejada i modificada per la intervenció dels editors. El seu treball és presidit pel rigor i l'estructura en tres volums respon a l'esquema següent: en el primer mostra l'emboïcall teòric i estudia les fonts i els diferents aspectes literaris d'Excursions i viatges. En el segon volum presenta l'edició crítica del text amb l'esforç de fixar definitivament la llengua del poeta. I en el tercer publica un conjunt de textos inèdits (esborranys i notes de quadern), sobre la mateixa flaca excursionista del poeta, entre els quals s'hi compta una ascensió al cim d'Aneto.

En el seu conjunt es tracta d'un estudi meticulós, modèlic en molts aspectes, i que segueix de prop les pautes assenyalades per Josep Ma. de Cascuberta, un dels verdagueristes més insignes d'aquest segle. Tot i això, i en benefici de la funció divulgadora que hauria de tenir un treball d'aquesta mena, sóc del parer que una simple normalització ortogràfica del text -compte!, només normalització ortogràfica- hauria ajudat a posar molt més a l'abast dels lectors l'obra verdagueriana.

--

Ian McEwan, Gossos negres. Traducció d'Elisabet Ràfols. Edicions 62. Barcelona, 1993.

Gossos negres és una novel·la encarada a reflexionar i a resseguir un dels presents immediats en la història recent d'Europa, concretament, l'ensulsiada del somni comunista. El present del relat s'emmarca en el moment de la caiguda del mur de Berlín i el fil de la història és estirat pel gendre d'una parella d'antics militants comunistes anglesos, Bernard i June Tremaine. El narrador, orfe de molt jove, se sent notòriament seduït pels seus sogres i assaja d'esbrinar els trets i giragonses de llur evolució ideològica. En ambdós casos, els entusiasmes comunistes que els havien fet vibrar, de joves, durant els anys de Segona Guerra Mundial i en els primers mesos immediats es capgiraren en una experiència de decència, de la qual sortiren tocats i decebutos. Bernard Tremaine, el racionalista de la parella, s'escapà per una via institucional que el va dur fins al Parlament pel partit laborista. En canvi, June Tremaine, una dona intuïtiva i de tarannà contemplatiu, obrí una evolució arrelada en un pou de profunditats místiques.

La veu del protagonista-narrador, que de fet se suposa que escriu la biografia de la sogra, fa avançar la novel·la per una estratègia de línies trencades del present cap al passat, i a l'inrevés. Així reconstrueix els perfils fragmentats de la història i ajusta l'encaix de peces que van entrant a mesura que s'avança per la narració. La mateixa estructura en ziga-zaga li permet algunes digressions de caire filosòfic i el porta a plantejar-se el problema del mal i de la violència, a dibuixar les desil·lusions polítiques dels grans ideals i a semblar més interrogants sobre l'enigma diví. El món narratiu que basteix McEwan és coherent i compacte, i la novel·la té un interès prou evident. Tot i

això, sovint el català hi llisca balbuç i amb massa dificultat. Una mica més de polidesa en la llengua de recepció certament l'hauria acabat d'arrodonir.

-
Joaquim Horta, Home que espera. Selecció de textos (1955-1992).
L'Aixernador. Argentona, 1993.

-

Joaquim Horta és un dels escriptors més entranyables i atípics que ha donat la literatura catalana dels darrers quaranta anys. A títol personal, el veig com la mena de tipus que s'ha mantingut fidel als propis principis ideològics, que ha sabut practicar la subversió i la crítica com a estil de vida, que quan ha calgut ha estat al peu del canó i que ha defugit, amb elegància, la cursa a cops de colze cap al poder o tenir lloc en la menjadora fàcil de tots aquests anys de canvi.

I si goso perfilar el personatge abans de comentar-ne l'obra és perquè els dos eixos tenen tants punts de soldadura que s'han presentat, massa sovint, com a indestriables. Fet del qual s'ha ressentit l'obra poètica que, sense gaires miraments, ha estat etiquetada a la lleugera i a l'engròs com a paradigma estètic del realisme històric. Tinc la confiança que l'edició d'aquest volum antològic contribuirà a desactivar la fitxa i a trobar les coordenades més adients que li pertoquen.

L'antologia Home que espera recupera el títol del segon poemari de Joaquim Horta -de 1957- i presenta una acuradíssima selecció de textos (fet i fet gairebé sempre són poemes) aclofats sobre una pràctica poètica de prop de quaranta anys. La tria bandeja les peces més conjunturals, incorpora poemes inèdits, textos de presentació i una mostra de les

traduccions de la poesia de Maiakovski. En el seu conjunt esdevé un tot unitari que evoluciona des d'una primerenca angoixa existencial fins a una pràctica poètica presidida per la reflexió moral. Poemes emblemàtics d'altres temps (Home amb blues o bé Balanç d'última hora, per posar un parell d'exemples) mantenen viva la seva força i s'arreglaren en la mateixa unitat d'estil dels actuals. D'aquests darrers, remarcaria la intensitat d'Home amb dolor o Darrera imatge, així com la pervivència d'un finíssim sentit de l'humor que carrega el discurs i la reflexió amb detalls de lucidesa i intel·ligència.

-
Jaume Agelet i Garriga, 100 poemes. A cura de Maria Terrades i Compte. Pròleg de Pere Gimferrer. Biblioteca de la Suda. Pagès Editors. Lleida, 1993.

-

En un pròleg militant i contundent, Pere Gimferrer assaja de situar la vàlua i les virtuts poètiques de Jaume Agelet i Garriga (1888-1980) en el panorama líric del segle XX català. Es una pauta de contextualització referencial que era necessària, i més encara si hom té en compte que el poeta lleidatà, aristòcrata per naixement i diplomàtic d'ofici, féu esforços per escamotejar la pròpia obra als lectors que s'hi interessaven. Aquesta és una de les raons per les quals és un poeta poc conegut. L'altra cal carregar-la al compte de l'edició de l'obra completa, a cura de Josep Romeu i Figueres. Sobretot, perquè pertany a una d'aquestes col·leccions institucionals que tenen la virtut de no moure els llibres del magatzem oficial on els estiben així que surten de la impremta.

En aquest marc de referències del segle XX, Pere Gimferrer hi

detalla tres poetes excepcionals (Carner, Foix i Riba) i tres més que qualifica de grans poetes, i del mateix llinatge i condició d'Agelet i Garriga (Guerau de Liost, Marià Manent i Joan Vinyoli). Es una aposta arriscada que comparteixo amb alguna matisació que no fa al cas. La seva poesia, a grans trets d'herència simbolista, té sobretot el do de la musicalitat, una paleta plàstica que canta en llum i colors, i una estratègia sensorial que l'apropa a les coses i temes que tracta. A banda, Jaume Agelet i Garriga fou un home viatjat i culte, que contrabalançà eficaçment, l'alè del seu món més immediat (l'agre de la terra i de la gent de Lleida), amb el repte d'esdevenir una veu universalista, d'acostar-se als grans temes de la poesia i d'incorporar el registre d'altres poètiques al mecanisme dels poemes propis. Un poeta, doncs, per relançar i redescobrir, sobretot entre les generacions més joves. Els cent poemes d'aquesta antologia poden ser el capbussament d'un primer tast, l'aperitiu necessari que animi lectors i editors cap a una normalització d'un poeta certament important en el panorama català del segle XX.

Isidor Cònsul